

Poliisin menettely esitutkinnassa

KANTELU

Asianajaja A on B:n (jäljempänä asianomistaja) puolesta oikeuskanslerille 30.6.2022 osoittamassaan kantelussa arvostellut Sisä-Suomen poliisilaitoksen menettelyä asian 5680/R/21335/19 esitutkinnassa ja rikoskomisarion C:n 8.10.2020 asiassa tekemää päätöstä esitutkinnan päättämisestä.

SELVITYS

Poliisihallitus on antanut 10.11.2022 lausuntonsa, jonka mukana on toimitettu Sisä-Suomen poliisilaitoksen lausunto ja selvitys liitteineen.

Lausunnot ja selvitykset lähetetään kantelijalle tiedoksi tämän päätöksen ohessa.

RATKAISU

Arviointi

Esitutkintalain 1 luvun 2 §:n mukaan esitutkinnassa selvitetään asian laadun edellyttämällä tavalla epäilty rikos, sen teko-olosuhteet, sillä aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty, asianosaiset sekä muut syyteharkintaa ja rikoksen johdosta määrättävää seuraamusta varten tarvittavat seikat.

Esitutkintalain 2 luvun 2 §:n mukaan esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja.

Esitutkintalain 10 luvun 2 §:n 1 momentin nojalla esitutinnan valmistuttua asia on toimitettava syyttäjälle syyteharkintaa taikka sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa tarkoitetun määräyksen tai vaatimuksen antamista varten. Pykälän 2 momentin mukaan esitutkinta päätetään kuitenkin saattamatta asiaa syyttäjän käsiteltäväksi, jos tutkinnassa on selvinnyt, ettei rikosta ole tehty.

Asianomistaja oli tehnyt 8.3.2019 Sisä-Suomen poliisilaitokselle rikosilmoituksen siitä, että hänelle oli tullut laskuja kahdesta lainasta, joita hän ei ollut itse hakenut. Poliisi kirjasi rikosilmoituksen törkeästä petoksesta ja identiteettivarkaudesta. Asianomistaja kuultiin samana päivänä poliisiasemalla asianomistajana. Kuulustelussa asianomistaja kertoi, että hänellä ei ole muistikuvia lainoista eikä hän ole tarvinnut rahaa.

Esitutkinnassa hankittiin asianomistajan tilitietoja sekä pankkiautomaattien valvontakameratalenteita. Niistä selvisi, että asianomistajan nimiin oli otettu hänen ilmoittamansa kahden lainan lisäksi samankaltaisia lainoja myös muilta yhtiöiltä ja näitä varoja oli nostettu hänen tililtään automaattinostoina. Asianomistaja kuulusteltiin Sisä-Suomen poliisilaitoksella uudelleen 24.5.2019. Hän kertoi, ettei ole tietääkseen saanut itselleen mitään rahoja hänen tiedoillaan haetuista lainoista.

Tutkintailmoitukseen tehdyn kirjauksen mukaan asian tutkija oli ollut useampaan kertaan asianomistajaan puhelimitse yhteydessä. Asianomistaja oli alkanut muistaa ehkä kuitenkin itse lainat hakenensa.

Tutkinnanjohtajana toiminut rikoskomisario C on 8.10.2020 päättänyt esitutinnan perusteella ”ei rikosta”. Päätöksen perusteluissa on todettu esitutkinnassa selvinneen, että asianomistaja oli itse nostanut rahat ja muistellut, että on saattanut itse tehdä pikavipit ehkä jonkun avustuksella. Perustelujen mukaan tutkinnassa saatujen tietojen perusteella ei ole syytä epäillä maksuvälinepetosta, petosta eikä identiteettivarkautta.

Kantelussa on arvosteltu poliisin menettelyä sillä perusteella, että asianomistajan väitetysti tutkijalle puhelimesta kertomat seikat eivät voi kumota hänen aiemmin kuulustelussa kertomaansa. Sisä-Suomen poliisilaitos on lausunnossaan todennut, että tutkijan olisi ollut perusteltua kirjata poliisin tietojärjestelmään tarkasti asianomistajan kanssa käymiensä keskustelujen sisältö. Myös Poliisihallitus on lausunnossaan yhtynyt Sisä-Suomen poliisilaitoksen näkemykseen.

Voin sinänsä yhtyä lausunnoissa esitettyihin näkemyksiin esitutkinnassa ilmi tulleiden seikkojen huolellisen dokumentoinnin kirjaamisen merkityksestä. Näkemykseni mukaan asiassa ei ole

kuitenkaan kyse niinkään muodollisista kirjaamista koskevista puutteista, vaan esitutkintatoimenpiteiden riittämättömyydestä, kun asianomistajaa ei kuulusteltu uudelleen ennen esitutinnan päättämistä.

Tutkintapyyntö on koskenut epäiltyä törkeää petosta, josta asianomistajalle oli ilmoittamansa mukaan aiheutunut tuhansien eurojen vahinko, kun hänen tiedoillaan luvatta hankitut lainat ja tililtä nostetut varat olivat jääneet hänen maksettavakseen. Kyse on ollut rikosepäilystä, josta väitettiin aiheutuneen yksityiselle asianomistajalle merkittävää vahinkoa.

Asiassa on ollut keskeisessä asemassa se, oliko asianomistaja hakenut ja nostanut lainat itse, vai oliko joku toinen luvatta käyttänyt hänen tietojaan lainojen hakemiseen ja rahojen nostamiseen. Asianomistaja oli kuulustelussaan kertonut, ettei hän muista hakeneensa lainoja. Tutkijan mukaan asianomistaja oli kuitenkin myöhemmin puhelinkeskusteluissa muistellut hakeneensa ja nostaneensa lainat itse. Näiden puhelinkeskustelujen ajankohdista tai sisällöistä ei ole kirjauksia. Tutkinnanjohtajan päätöksen perustelu on nojautunut niihin seikkoihin, joita tutkija on ilmoittanut asianomistajan puhelimesta sanoneen.

Selvitysten perusteella tutkinnanjohtaja oli saatuaan tiedon tutkijan ja asianomistajan puhelinkeskusteluista arvioinut, että asianomistajaa tulee kuulustella uudelleen. Kuulustelun järjestämiseksi oli ryhdytty jo toimenpiteisiin. Selvityksessään tutkinnanjohtaja on todennut katso-neensa välttämättömäksi, että asianomistaja kuulusteltaisiin uudestaan. Asianomistajaa ei kuitenkaan kuulusteltu, koska poliisin mukaan hän ei saapunut kuulusteluun eikä häntä enää tämän jälkeen tavoitettu. Tutkinnanjohtaja on tämän jälkeen tehnyt päätöksen esitutinnan päättämisestä sillä perusteella, että rikosta ei ole tehty.

Tutkinnanjohtaja ei ole päätöksessään maininnut soveltamiaan lainkohtia, mutta päätöksen sisällön ja saatujen selvitysten perusteella kyse on ollut esitutinnan päättämisestä sillä perusteella, että rikosta ei ole tehty. Kyse on esitutinnan 10 luvun 2 §:n 2 momentin mukaisesta esitutinnan päättämisestä. Esitutkintalain esitöissä on todettu, että mainitussa 2 momentissa käytetty ilmaisu ”on selvinnyt” viittaa varsin korkeaan todennäköisyyden asteeseen sen suhteen, ettei rikosta ole tehty. Tutkintaa ei voida lopettaa momentin nojalla esimerkiksi siksi, ettei esitutkinnassa ole ilmennyt riittävästi näyttöä rikoksen tapahtumisesta. Selvitystä tulee kertyä nimenomaan siitä, ettei rikosta ole tehty ([HE 222/2010 vp](#) s. 235).

Kuten tutkinnanjohtaja oli arvioinut, asianomistajan uudelleen kuulusteleminen olisi ollut asiassa tarpeellista. Se seikka, että asianomistaja ei ole saapunut kuulusteluun tai häntä ei tavoitettu, ei ole poistanut kuulemisen tarvetta. Asianomistajan tavoittamattomuus ei ole myöskään voinut vaikuttaa siihen, että hänen väitetysti puhelimesta kertomansa muistikuvat olisivat tulleet luotettavammaksi kuin hänen aiemmin esitutkintalain mukaisessa kuulustelussaan kertomat seikat

ottaen huomioon sekin, että puhelinkeskusteluja ei ole dokumentoitu millään tavoin. Asian selvittämisessä huomioitavaa on myös se, että useat automaattinostojen valokuvat ovat sellaisia, ettei niistä voi tunnistaa rahoja nostanutta henkilöä.

Näkemykseni mukaan asiaa ei ole kerrotun perusteella selvitetty riittävästi ennen esitutinnan päättämistä, kun esitutkinta on päätetty kuulustelematta asianomistajaa uudestaan.

Esitutkintalain 11 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan esitutinnan päättämisestä saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi on tehtävä kirjallinen päätös, jonka pykälän 2 momentin mukaan tulee sisältää muun ohella päätöksen perustelut ja sovelletut säännökset. Perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan oikeus saada asiassaan perusteltu päätös kuuluu oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeisiin.

Oikeudellisten ratkaisujen perusteluilla on monia eri tehtäviä (ks. kokoavasti Virolainen, Jyrki – Martikainen, Petri: Pro & contra. Tuomion perustelemisen keskeisiä kysymyksiä. Talentum 2003 s. 63-99). Asianosaisten tulisi esitutkintapäätösten perusteella saada vastaus siihen, miksi esitutkintaa ei ole asiassa toimitettu tai se on lopetettu. Usein tämä kiinnostaa erityisesti asian asianomistajaa. Päätösten perusteleminen mahdollistaa myös ratkaisutoiminnan ulkoisen kontrolloitavuuden. Perustelemisselvollisuudella on merkitystä myös tutkinnanjohtajan oman itsekontrollin kannalta, sillä hän joutuu päätöksen perusteluja kirjoittaessaan arvioimaan ratkaisunsa oikeudellista kestävyyttä.

Tutkinnanjohtajan asiassa tekemässä päätöksessä ei ole esitutkintalaissa edellytetyin tavoin mainittu asiaa ratkaistaessa sovellettua lainkohtaa. Päätösten perusteena olevien lainkohtien ilmoittamisella olisi näkemykseni mukaan merkitystä muun ohella juuri edellä mainitun tutkinnanjohtajan itsekontrollin kannalta, sillä samalla tutkinnanjohtaja ainakin lähtökohtaisesti tulee jäsentäneeksi itselleenkin ratkaisunsa oikeudellisen luonteen ja perusteen. Sen tulisi yksiselitteisesti ilmetä myös esitutkintapäätöksestä ilman, että sitä joudutaan esimerkiksi ratkaisua lailisuusvalvonnallisesti arvioitaessa tulkitsemaan.

Lisäksi tutkinnanjohtajan asiassa tekemän päätöksen perusteluista jää epäselväksi, millä tavoin poliisi oli saanut päätöksen perusteena olevan selvityksen ja millä perusteella sen oli arvioitu olevan luotettavampi kuin asianomistajan aiemmin kuulustelussaan kertoma. Yhdyn Poliisihallituksen näkemukseen, että päätös on perusteltu puutteellisesti.

Toimenpiteet

Kiinnitän tutkinnanjohtajana asiassa toimineen rikoskomisario C:n huomiota esitutkintapäätösten riittävään perusteleamiseen ja asiaa ratkaistaessa sovellettujen säännösten ilmoittamiseen

esitutkintalaissa edellytetyllä tavalla. Saatan lisäksi hänen tietoonsa edellä esittämäni näkemykseni kysymyksessä olevassa asiassa ennen esitutkinnan päättämistä suoritettujen tutkintatoimenpiteiden riittämättömyydestä.

Asia ei anna aihetta muihin toimenpiteisiini.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Esittelijäneuvos

Juho Lehtimäki